

Kansanedustaja Arja Alho

Tampere 6.3.1998

TERVEYS JA YHTEISKUNTA RESURSSIEN ALLOKOINTI JA TERVEYSPALVELUJEN TASO

Ensin julkisista menoista

Kysymys julkisten menojen kasvun rajoista ja koon pienentämisestä on ollut lamavuosina ajankohtainen mutta näin on myös voimakkaan talouskasvun Suomessa. Tähän on ollut pontimina talouskriisin aiheuttamat työttömyys- ja velkaongelmat mutta myös EU:n syvenevä integraatio (johon taas on syynä mm. maailmantalouden globalisaatio). Ts. taloudellinen toimintaympäristö on muuttunut pysyvästi ja on jatkuvasti muutostilassa. On mietittävä, mikä julkisissa menoissa ml. terveydenhuolto on säilyttämisen arvoista, mikä kehittämisen ja mikä luopumisen. Samalla on ratkaistava yksityisen, julkisen ja nk. kolmannen sektorin välinen työnjako.

Tuovi Allén on julkaissut erinomaisen tutkimuksen "Julkinen sektori ja EMU". Julkisten menojen rakenne EU-maissa (kuva 1) on monista eri kehitystekijöistä johtuen erilainen. Kulutusmenot kuvaavat karkeasti julkisen palvelutuotannon laajuutta. Kun niiden bkt-osuus on suuri, voidaan puhua palveluvaltiosta. Sosiaaliset tulonsiirrot ja niiden korkea osuus kuvaavat puolestaan sellaista hyvinvointivaltiota, jossa palvelutuotanto on jätetty yksityisen sektorin tai kotitalouksien hoidettavaksi. Kyseessä on jakovaltio. Miltei kaikissa EU-maissa kulutusmenojen - eli julkisen palvelutuotannon - osuus on supistunut ja sosiaalisten tulonsiirtojen osuus on kasvanut. Näin myös Suomessa. Vaikka palveluiden turvaamisen ensisijaisuus on julkilausumatasolla totta, käytännössä tulonsiirrot ovat kasvaneet. (kuva 2.)

Julkisten kulutusmenojen rakennetta arvioitaessa voidaan nähdä, mihin suuntaan hyvinvointivaltio on kehittymässä. Kun kulutusmenot luokitellaan kahteen pääryhmään, kollektiivi- ja

julkishyödykkeisiin, voidaan saada jako yövärtija- ja hyvinvointivaltion välille. Julkishyödykkeitä ovat maanpuolustus, yleinen hallinto, järjestys ja turvallisuus. Hyvinvointipalveluita ovat koulutus-, terveys- ja sosiaalipalvelut. Asumis- ja kulttuuripalvelut eivät kuulu kumpaakaan ryhmään. (kuva 3.) Karkeasti voi sanoa, että yövärtijavaltio huolehtii järjestyksestä ja hyvinvointivaltio ihmisestä.

EU-maat voidaan jakaa kolmeen ryhmään.

1. Valtiot, joissa on suuri hyvinvointipalvelujen tuotanto (yli 60 %, P-maat, Saksa, Itävalta)
2. Valtiot, joissa hyvinvointipalvelujen ja julkishyödykkeiden tuotanto on yhtä suuri (40-60 %, Irlanti, UK, Italia, Ranska, Luxemburg, Espanja, Belgia, Hollanti ja Portugali)
3. Valtiot, joissa laaja julkishyödykkeiden tuotanto (yli 70% julkishyödykkeitä, Kreikka)

Suomen kannalta olennaista vastaisuudessa on, miten vahvistaa talouden kasvutekijöitä. Tämä vaikuttaa suoraan siihen, kuinka laajaa julkista sektoria pystytään ylläpitämään. Julkisen sektorin sisällä tehdään määrärahaohjauksen keinoin ratkaisuja, millaisia kehityslinjoja vahvistetaan ja millaisia heikennetään.

Sitten kasvusta...

Vanhassa kasvuajattelussa tekninen kehitys tuli kuin manna taivaasta. Vanha eksogeeninen kasvuteoria ei varannut talouspolitiikalle ja ihmisen tahdolle juurikaan sijaa. Talouden kasvuun voitiin vanhan ajattelun mukaan vaikuttaa vain investointeja kiihdyttämällä. Tämä tie kuitenkin ymmärrettiin varsin rajalliseksi, selittäväthän investointiasteiden erot vain pienen osan eri maiden kasvuvauhtien välisistä eroista.

Endogeenisen kasvun lähestymistapa ts. uusi kasvuteoria tuo ihmisen tahdon ja yritysten ponnistelut sekä samalla talouspolitiikan takaisin kasvuajatteluun. Kasvun endogeenisuus, sisäsyntyisyys, viittaa siihen, että tekniset innovaatiot ovat työn takana.

Ennen kuin keksinnölle syntyy taloudellinen käyttö eli syntyy innovaatio, tarvitaan työtä ja panostusta. Puhutaan investoinnista henkiseen pääomaan. Se taas ei ole rahaa pelkästään koulutukseen, tieteeseen ja tutkimukseen vaan paljon enemmän. Kysymys on laajasti ottaen ihmisten huolenpidosta. Innovaatiot tarvitsevat syntyäkseen myös ideoiden ja käytännön elämän kohtaamisen.

Uuden kasvun aikaansaaminen on erittäin paljon kulttuurikysymys. Yrittävyys ts. yritteliäisyys on avainasemassa uuden etsimisessä. Yrittävyydelle suotuisa ilmapiiri edellyttää suuria ponnisteluja. Yrittävyyteen liittyy muutoksen aikaansaaminen, resurssien yhdistäminen, uuden rakentaminen, riskinotto, luovuus ja kyky visioida. Yrittävyyden edistäminen on johtamisen taitoa, organisaatioiden kehittämistä mutta erityisesti valmiutta ajatella asioita uusiksi. Suomeksi sanottuna kyse on työilmapiiristä ja sen kannustavuudesta.

Mitä meillä on tapahtunut ?

Stakes on julkistanut Hannu Uusitalon ja Matti Heikkilän tekemän tutkimuksen "Leikkauksen hinta", siinä selvitetään sosiaaliturvan leikkauksien vaikutuksia . Tutkimuksen mukaan lamavuodet eivät ole kasvattaneet tuloeroja. Verotus ja tulonsiirrot tasoittivat tehokkaasti pääosin työttömyydestä aiheutuvaa tuotannontekijäin pudotusta. Hyvinvointivaltion saavutukset kansainvälisesti ennätyksellisen syvän ja pitkän laman oloissa ovat merkittävät.

Myös Hannu Uusitalon mukaan leikkaukset ovat kohdistuneet enemmän hyvinvointipalveluihin kuin sosiaaliturvaan. Siksi nyt on ponnisteltava kaikin tavoin, että hyvinvointipalvelujen määrä ja laatu voidaan turvata. Kysymys on uuden kasvuteorian kannalta juuri koulutus-, sosiaali- ja terveyspalveluista ts. palveluvaltiosta.

Nyt on vahvistumassa kehityssuunta, että hyvinvointivaltiomme keskittyy julkishyödykkeisiin ts. järjestyspalveluihin enemmän kuin hyvinvointipalveluihin ja että sosiaaliset tulonsiirrot ts. rahaetuudet ovat voittamassa palvelujen tuottamisen. Esimerkkeinä vaikkapa kopteri-

kaupat (julkishyödyke), kuntien valtionosuuksien leikkaukset (palvelutuotannon heikentäminen)

Johtopäätöksiä

Julkisten menojen bkt-suhde Suomessa on ennen lamaa ollut EU-maiden keskiarvon tuntumassa. Paluu alle 50 %n bkt-osuuteen tulee viemään aikaa ja ei edes ole tavoiteltavaa siksi, että työttömyys tulee myönteisestä työllisyyden paranemisesta huolimatta pysymään korkeana. Rakennetyöttömyyden arvellaan jäävän 7-9,5 %:n tasolle, jolloin on selvää, ettei taloudellinen kasvu ei työllistä vaan tarvitaan aktiivisia toimenpiteitä. Toinen syy on väestön ikärakenteen kehitys.

Tämä tarkoittaa sitä, että menoja lisääviä uudistuksia ei voida tehdä ja että julkisia menoja on hallitusti vielä supistettava. Vaikeasti työllistyvien ja väestön ikääntymisen aiheuttamat uudet palvelutarpeet on siis toteutettava tekemällä asioita uudella tavalla ja/tai tehostamalla toimintoja. Kannattaa huomata myös, että työikäisen väestön saamat tulonsiirrot ovat kansainvälisessä vertailussa kohtuullisen suuret. Tämä asiantila ei selity pelkästään korkealla työttömyydellä. Tulonsiirtoja on voitava arvioida kriittisesti. (kuva 4.)

Arvokeskustelu on minulle kysymys linjavalinnoista. Pidän tärkeänä palveluvaltion luonnetta, joka tarjoaa hyvinvointia jakoaltio- ja yövartijakehityksen sijaan. Samalla innovatiivisen kasvun edellytyksiä pitäisi vahvistaa kaikilla elämäntilanteilla. Tehtävä on vaikea sillä tällä kertaa pitää onnistua olemassaolevilla resursseilla. Kysymys työelämästä ja sen laadusta nousee keskeiseksi kilpailutekijäksi.

Terveystieteissä pitää virittyä pitkäaikaisen työttömyyden - köyhyyden ja sairauden - kierteen katkaisemiseen, itsetunnon vahvistamiseen ja työelämään palautumista tukevaa kuntouttavaan palveluun. Väestön ikääntyminen edellyttää omatoimisen selviämisen ja virkeyden vahvistamista. Yleinen eläkeiän nosto tarvitsee rinnalleen täsmäohjautuvan yksi-

öllisen varhaiseläkemahdollisuuden mutta joka tapauksessa työssä selviämisen ja jaksamisen vahvistamisen.

Resurssien allokoinnin kannalta on olennaista käynnistää kiihkoton keskustelu julkisen, yksityisen ja kolmannen (vapaaehtoistyö, voittoa tuottamaton sosiaali- ja terveysalan järjestötyö) sektorin työnjaosta. Aiheesta on vastikään valmistunut Sitran rahoittama Hans Södergårdin tutkimus. Julkisen on vastattava vakaasta toimintaympäristöstä, huolehdittava "markkinoiden" kilpailuolosuhteista ja tunnistettava toimintaongelmat. Terveyspalvelujen laadun mittareita pitää säädellä myös resurssimittareilla, jotta palvelutaso voidaan taata eri osissa maata.

Yksityinen sektori joutuu pohtimaan paikkaansa uusissa kysyntäolosuhteissa. Väestön ikääntyminen esimerkiksi lisää monialayrittämisen kysyntää, erilaisten apuvälineiden yms. tuotantoa. Innovatiivinen kasvuajattelu voi avata myös markkinoita ja vientimahdollisuuksia terveyttä- ja mielihyvää tuoville tuotteille. Kolmannen sektorin piirissä palvelujen tuottamisen rinnalle tulisi nousta asiakkuus. Periaatteena pitää olla, ettei järjestömuotoinen palvelutoiminta saa vääristää kilpailua. Vapaaehtoistyöllä voidaan parantaa julkisten sosiaali- ja terveyspalvelujen laatua.

Poliittisten päättäjien vastuu on strategisella tasolla. Vastuu asioiden järjestämisestä käytännön tasolla pitää olla operatiivisella johdolla. Julkista sektoria voi ylpeänä puolustaa kun tunnistaa sen sisäiset kehittämislinjat. Hyvinvointipalvelut ovat Suomen kilpailukyvyn - pärjäämisen - perusedellytys. Siksi kunnat ovat paljon haltijoita. Vaikka valtionosuuksien leikkaukset ovat saattaneet monet kunnat todelliseen ahdinkoon, kuntayhteistyöllä, asioiden järjestämisen tavoilla ja työilmapiirin parantamisen panostamisella voidaan aikaansaada paljon hyvinvointia.

Kuva 1

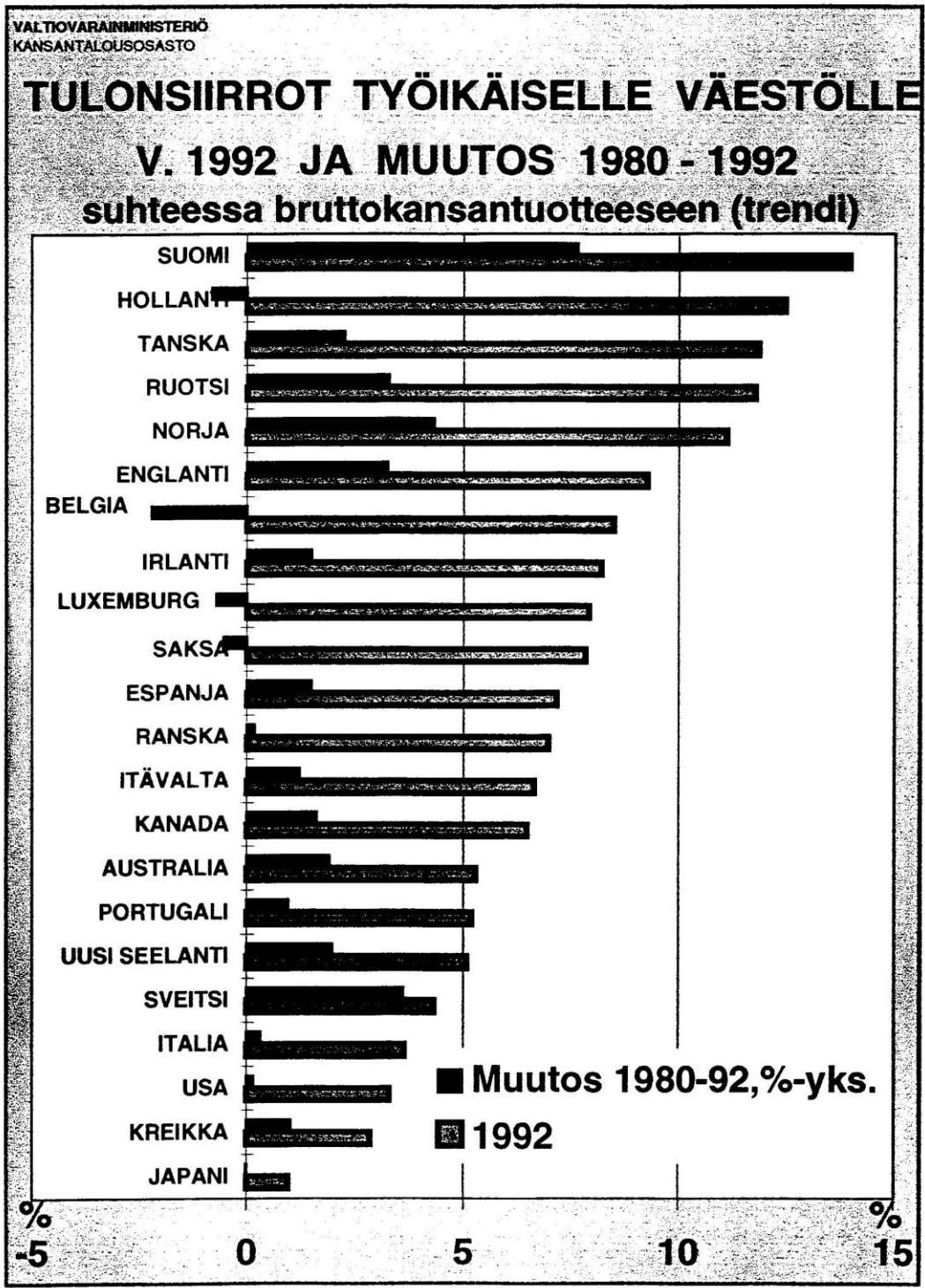

KOTITALOUKSIEN SAAMAT TULONSIIRROT, MRD MK

	1990	1996	MUUTOS 96/90
ELÄKKEET	56	77	21
TYÖTTÖMYYSTURVA	4	19	15
MUUT	24	38	14
YHTEENSÄ	84	134	50

kuusi

Lähde: OECD

26.3.1996/RK